

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΑΥΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ	
6000-1177 π.Χ.	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ	
1177-508 π.Χ.	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ ΤΗΣ ΔΟΞΑΣ	
508-323 π.Χ.	123
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	212
ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ	216
COPYRIGHT CREDITS	218
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	221
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	222

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, η κληρονομιά των οποίων παραμένει το θεμέλιο του δυτικού πολιτισμού. Αυτή η έκδοση εξηγεί πώς δημιούργησαν τον πιο πεφωτισμένο πολιτισμό του αρχαίου κόσμου από το 6000 π.Χ. μέχρι τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου το 323 π.Χ., και πώς η αρχαιολογία, αλλά και οι νέες επιστημονικές τεχνικές, μας αποκαλύπτουν ακόμα πτυχές του ελληνικού πολιτισμού που μέχρι τώρα μας ήταν άγνωστες.

Στο Κεφάλαιο 1, βλέπουμε πώς αναπτύχθηκε το εμπόριο μεταξύ των νησιών των Κυκλάδων περί το 2200 π.Χ. αποφέροντας αμοιβαία κέρδη. Το 1800 π.Χ. οι Μινωίτες φιλοτεχνούσαν εξάισιες τοιχογραφίες στα τεράστια ανάκτορά τους στην Κρήτη. Περί το 1450 π.Χ. το νησί τους είχε καταληφθεί από τους ισχυρούς κάτοικους της ηπειρωτικής Ελλάδας, τους Μυκηναίους, οι οποίοι έμειναν στην ελληνική συλλογική μνήμη ως οι ήρωες που πολέμησαν στην Τροία. Μια σειρά από αναταράξεις προκάλεσε την κατάρρευση των ανακτόρων τους περί το 1177 π.Χ., και άρχισε μια σκοτεινή περίοδος για τον ελλαδικό χώρο.

Στο Κεφάλαιο 2, εξετάζεται η Εποχή του Σιδήρου και η Αρχαϊκή Περίοδος. Οι πληθυσμοί αποσύρθηκαν στις ορεινές περιοχές και παρέμειναν απομονωμένοι για αιώνες. Όμως, διατήρησαν τις ιστορίες τους και την προφορική παράδοση, δημιουργώντας μύθους οι οποίοι ακόμα αντηχούν στη δυτική λογοτεχνία. Περί το 800 π.Χ. οι οικισμοί εξελίχθηκαν σε αστικά κέντρα. Καθώς οι άνθρωποι αντάλλασαν ιδέες, έγιναν πιο περιπετειώδεις, εφευρετικοί και με αχόρταγη περιέργεια.

Στο Κεφάλαιο 3, εξερευνούμε τη δημιουργικότητα των αρχαίων Ελλήνων της Κλασικής Περιόδου, του πολιτισμού που δημιούργησε τη φιλοσοφία, τη δημοκρατία, και πολλά άλλα. Τα ποιήματά τους, οι ιστορίες τους, τα έπη τους, οι ρητορικοί λόγοι τους, οι τραγωδίες και οι κωμωδίες τους διασώζουν τις αξίες και τα ιδανικά του. Οι αρχαίοι Έλληνες μας άφησαν μηνύματα σκαλισμένα στην πέτρα και θαμμένα στη γη. Η μεγαλύτερή τους φιλοδοξία ήταν να τους θυμούνται.

ΖΑΚΥΝΘΟΣ: Πλοία στην ακτογραμμή του νησιού. «ΟΙ ΓΑΛΑΖΙΕΣ ΚΥΡΙΕΣ», ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑ: (σελ. 2) Μινωική νωπογραφία από την Κνωσό.
ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ: (προηγούμενες σελίδες) Ο ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο, κοντά στην Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΑΥΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

6000 π.Χ.

Τέλος της Νεολιθικής
Εποχής. Οι πρόγονοι των
αρχαίων Ελλήνων αρχίζουν
να καλλιεργούν τη γη

3000 π.Χ.

Πρώιμη Εποχή του Χαλκού.
Εμφάνιση του Κυκλαδικού
Πολιτισμού

2200 π.Χ.

Ο Κυκλαδικός Πολιτισμός
στο απόγειό του

2000 π.Χ.

Μέση Εποχή του Χαλκού.
Πέτρινη αρχιτεκτονική,
καλαίσθητη κεραμική

1800 π.Χ.

Οι Μινωίτες χτίζουν
ανάκτορα στην Κρήτη.
Εμφάνιση της γραφής

1627 π.Χ.

Έκρηξη του ηφαιστείου
της Σαντορίνης. Ύστερη
Εποχή του Χαλκού

1550 π.Χ.

Θολωτοί τάφοι στις Μυκήνες.
Εμφάνιση της Γραμμικής Β

1450 π.Χ.

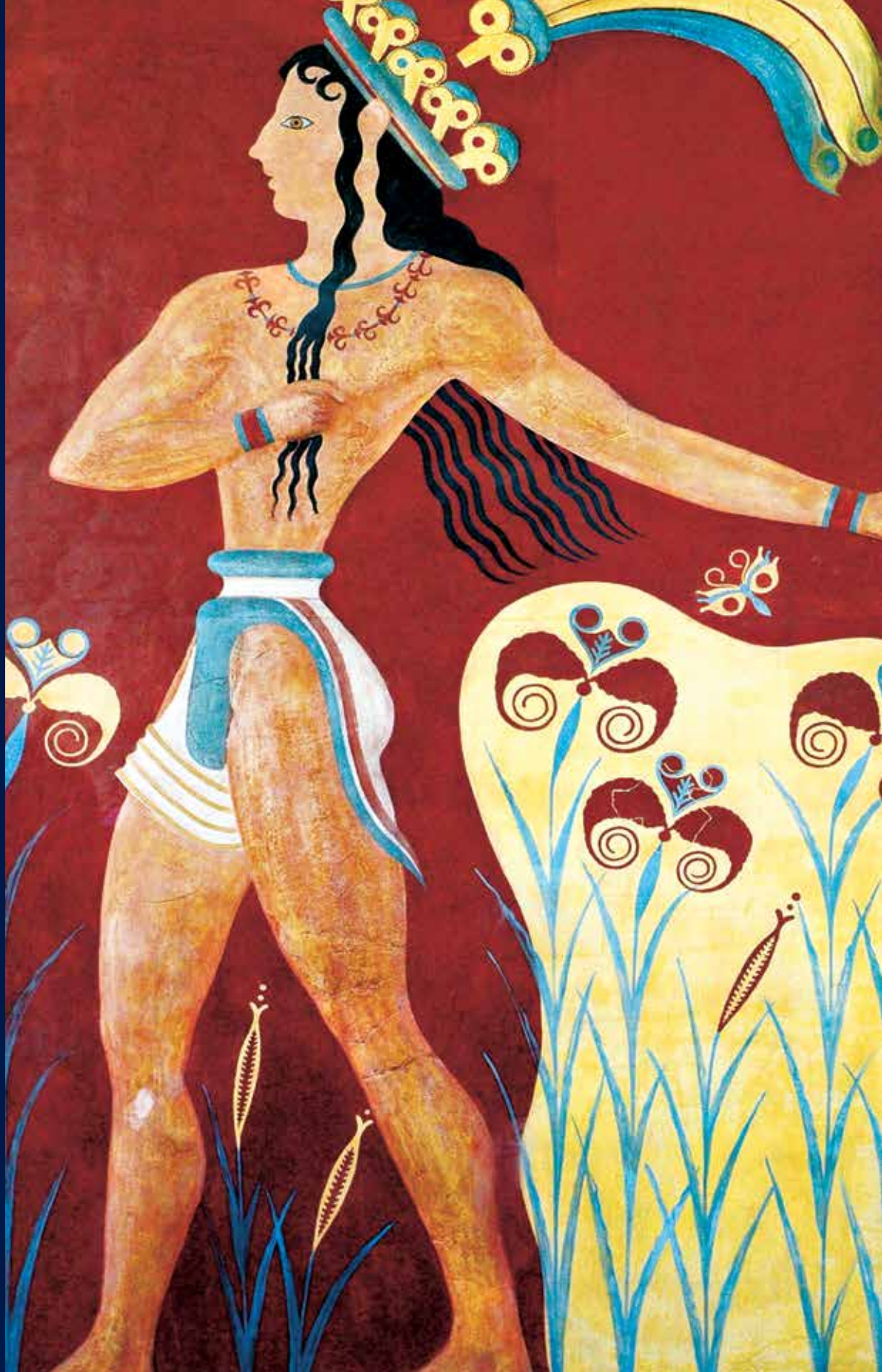
Οι Μυκηναίοι καταλαμ-
βάνουν την Κρήτη. Ακμή
του εμπορίου και κλιμάκωση
των επαφών με την Εγγύς
Ανατολή και την Αίγυπτο

1250 π.Χ.

Τρωϊκός Πόλεμος

1177 π.Χ.

Επιδρομές από τους Λαούς
της Θάλασσας. Κατάρρευση
των πολιτισμών της Εποχής
του Χαλκού

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

6000-1177 π.Χ.

Η ΠΛΟΥΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ξεκινά στο σπήλαιο Φράγχθι, το οποίο κατοικείτο από το 38.000 ως το 3000 π.Χ. Το σπήλαιο βρίσκεται στη Αργολίδα, 100 χλμ. νότια του Ισθμού της Κορίνθου, και παρείχε καταφύγιο σε νομάδες ανθρώπους των σπηλαίων της Λίθινης Εποχής, μέχρι που εκείνοι άρχισαν να δημιουργούν μόνιμες κατοικίες και να καλλιεργούν τη γη. Περίπου 4,5 ώρες νοτιότερα με το αυτοκίνητο, στο σύμπλεγμα των σπηλαίων του Διρού, υπάρχει μια άλλη σπηλιά, η Αλεπότρυπα, η οποία κατοικήθηκε κατά τη Νεολιθική Περίοδο από το 6000 ως το 3200 π.Χ. Εκεί, οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν οστά από τουλάχιστον 170 ανθρώπους. Η σπηλιά αποκλείστηκε το 3000 π.Χ., όταν μια κατολίσθηση έφραξε την είσοδό της, αφήνοντας τα οστά ανέπαφα μέχρι σήμερα. Ορισμένες ταφές φαίνεται να είναι οικογενειακές, ενώ ένα νεαρό ζευγάρι βρέθηκε σε ρομαντική στιγμή ή όπως δήλωσε ο αρχαιολόγος σε συνέντευξή του το 2015, «Είναι σίγουρο ότι αγκαλιάζονταν. Το αγόρι αγκάλιαζε την κοπέλα από πίσω. Τα χέρια τους είναι τυλιγμένα μεταξύ τους, και τα πόδια τους είναι μπλεγμένα. Δεν υπάρχει περίπτωση σύγχυσης». Η ζωή ήταν σκληρή εκείνα τα χρόνια: το 31% είχε πεθάνει από δυνατό, αμβλύ χτύπημα, ενώ ο μέσος όρος ζωής ήταν μόλις 29 χρόνια. Λίγη τρυφερότητα έκανε τη ζωή και τον θάνατο πιο υποφερτά.

Γύρω στο 3000 π.Χ. εμφανίζονται στον ελλαδικό χώρο μικροί αγροτικοί οικισμοί οι οποίοι διέθεταν οικόσιτα ζώα και οι κάτοικοι καλλιεργούσαν τη γη. Οι άνθρωποι ψάρευαν και κυνηγούσαν, αλλά κυρίως τρέφονταν από τις καλλιέργειές τους. Από αυτές τις ταπεινές καταβολές ξεκίνησε η ανάπτυξη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, με πρώτα τα νησιά των Κυκλάδων περί το 2200 π.Χ.

Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΜΕ ΤΑ ΚΡΙΝΑ, ΝΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΚΝΩΣΟ: (δίπλα)

Ένας νέος άντρας με περίτεχνο διάδημα ηγείται μιας πομπής.

ΧΑΡΤΗΣ: (δεξιά) Το σύγχρονο ελληνικό κράτος.

ΝΑΥΤΙΛΙΑ, ΠΛΟΙΑ ΚΑΙ ΝΑΥΑΓΙΑ

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ είναι διαφορετικοί από τους σύγχρονους. Μοιάζουν περισσότερο σε εμάς. Συχνά αποτυγχάνουν, άλλες φορές τιμωρούνται ή απειλούνται από θεϊκές δυνάμεις, ενώ τα βάσανά τους είναι εξίσου συχνά με την επιτυχία. Στην πέμπτη ραψωδία της *Οδύσσειας*, ο πρωταγωνιστής, ο Οδυσσέας, φτάνει στο ναδίρ του. Ενώ βρίσκεται στην θάλασσα, στη μέση μιας καταιγίδας που έχει σηκώσει ο Ποσειδώνας εναντίον του, ο άνεμος φυσάει τόσο δυνατά που ο Οδυσσέας πέφτει στη θάλασσα. Παλεύοντας με τα κύματα, καταφέρνει να βγει και πάλι στην επιφάνεια και σκαρφαλώνει πάνω στο αναποδογυρισμένο του πλοίο, για να διαπιστώσει ότι όλοι του οι σύντροφοι έχουν χαθεί. Όπως έμαθε ο Οδυσσέας, η ζωή ήταν πολλές φορές επικίνδυνη, ενώ μερικές φορές κάποιος ανταμειβόταν για τους κόπους του. Πάντα όμως, οι άνθρωποι καλούνταν να εξαντλήσουν τα ψυχικά τους αποθέματα για να επιβιώσουν και να πετύχουν τους στόχους τους. Αναπάντεχες εκπλήξεις και εμπόδια μπορεί να εμφανίζονταν από εξωτερικές δυνάμεις, και το ποιόν ενός ήρωα καθοριζόταν από το πώς τα αντιμετώπιζε.

Δεν θα πρέπει να προκαλεί καμιά έκπληξη το γεγονός ότι από τους πρώτους οικισμούς ο τρόπος ζωής των ανθρώπων που κατοικούσαν στην περιοχή που σήμερα αποκαλούμε Ελλάδα, ήταν άρρηκτα συνδεδεμένος με τη θάλασσα. Η Ελλάδα έχει τη μεγαλύτερη ακτογραμμή από οποιαδήποτε μεσογειακή χώρα, και 6.000 νησιά και βραχονησίδες. Από την 5η χιλιετία προ Χριστού, τα νησιά που σχηματίζουν ένα κυκλικό σχήμα στη μέση του Αιγαίου Πελάγους, οι γνωστές μας Κυκλάδες, κατοικούνται συνεχώς.

Όσα γνωρίζουμε για τον αρχαιότερο πολιτισμό του ελλαδικού χώρου προέρχονται από αρχαιολογικά ευρήματα. Δεν σώζονται γραπτά μνημεία. Όμως, από τα αντικείμενα που έχουν ανακαλυφθεί, φαίνεται ότι οι Κυκλαδίτες είχαν αναπτύξει έναν κοινό πολιτισμό και μοιράζονταν τεχνολογίες και παραδόσεις.

Περί το 3000 π.Χ. οι άνθρωποι άρχισαν να κατασκευάζουν εργαλεία από κρατέρωμα (κοινώς μπρούντζο), αναμειγνύοντας χαλκό και κασσίτερο, σηματοδοτώντας την έναρξη της Εποχής του Χαλκού, η οποία θα διαρκούσε για τα επόμενα 2.000 χρόνια. Υπήρχαν ορισμένες κοντινές πηγές χαλκού, όπως η Κύθνος, και μακρύτερα η Κύπρος, αλλά ο κασσίτερος μπορεί να προερχόταν από την Τρωάδα, στη σημερινή

βορειοδυτική Τουρκία. Αυτοί που κατασκεύασαν τα εργαλεία πρέπει να είχαν εμπορικές επαφές με κάποιους που να μπορούσαν να τους προμηθεύσουν τον κασσίτερο.

Στα νησιά των Κυκλάδων, οι πρώτοι κάτοικοι που χρησιμοποίησαν αυτά τα εργαλεία έχτισαν οικισμούς και ιερά. Έθαβαν τους νεκρούς τους χωρίς να τους καίνε, τοποθετώντας τους στον τάφο σε εμβρυακή στάση, ενώ μαζί τους έβαζαν λιγοστά αντικείμενα, όπως λεπίδες, κεραμικά και αγαλματίδια. Τα εργαλεία που έχουν βρεθεί σε τάφους ήταν κυρίως επίπεδα τσεκούρια, σκαρπέλα, τσιμπίδες και βελόνες.

Αυτοί οι άνθρωποι εμπορεύονταν προϊόντα μεταξύ των διάφορων νησιών, μεταξύ των οποίων οψιδιανό, ο οποίος προερχόταν αποκλειστικά από τη Μήλο. Ο οψιδιανός είναι ένα είδος ηφαιστειακού γυαλιού, το οποίο είναι τόσο κοφτερό ώστε οι χειρουργοί το χρησιμοποιούν ακόμα και σήμερα. Προφανώς έχαιρε ιδιαίτερης εκτίμησης στην αρχαιότητα, αφού λεπίδες από οψιδιανό έχουν βρεθεί σε όλες τις Κυκλάδες. Αυτοί που εξόρυσσαν τον οψιδιανό έχτιζαν τα σπίτια τους στην παραλία, και δεν διέθεταν προστατευτικές οχυρώσεις και τείχη. Δεν φοβούνταν τους ξένους.

Απ' όσα μπορούμε να καταλάβουμε, οι Κυκλαδίτες της πρώιμης Εποχής του Χαλκού ταξίδευαν στα νησιά και ζούσαν καλλιεργώντας αμπέλια κι ελιές και ψαρεύοντας στη θάλασσα ψάρια, χταπόδια και καλαμάρια.

ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑ, ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ: Η ζωή στο Αιγαίο είχε ως επίκεντρο τις θαλάσσιες δραστηριότητες. Ζωφόρος του Στόλου, 1650 π.Χ.

